

Finanšu ministrija

VALSTS NODOKĻU POLITIKAS IZVĒRTĒJUMU KOPSAVILKUMS

2024

Nodokļu politikas stratēģisko virzienu skaidrība un stabilitāte ir būtiska gan uzņēmējdarbības, gan sabiedrisko pakalpojumu un investīciju efektīvai plānošanai. Svarīga ir arī to sasaiste ar valsts vispārējiem attīstības mērķiem.

Valsts nodokļu politikas izvērtējumu kopsavilkumā atspoguļoti galvenie Finanšu ministrijas (*turpmāk – FM*) tīmekļa vietnē publicēto analītisko materiālu (nodokļu politikas izvērtējumu) secinājumi. FM tīmekļa vietnē publicēti šādi materiāli¹:

- 1) *Uzņēmumu ienākuma nodokļa reformas izvērtējums 2018-2023 un piedāvātais rīcības scenārijs;*
- 2) *Darbspēka izmaksu esošās situācijas novērtējums un priekšlikumi tālākai rīcībai;*
- 3) *Nekustamā īpašuma nodokļa objektu aplikšanas ar nodokli izvērtējums un tālākie rīcības scenāriji;*
- 4) *Dabas resursu nodoklis un klimata nodokļi;*
- 5) *Mazo režīmu esošās situācijas novērtējums;*
- 6) *Pievienotās vērtības nodokļa izvērtējums.*

Šie analītiskie materiāli sniedz plašu, datus balstītu un izvērstu analīzi, vērtējot to kopsakarā ar ekonomiskās attīstības mērķiem un uzdevumiem. Tie sagatavoti, lai palīdzētu izstrādāt vidēja termiņa valsts nodokļu politikas pamatnostādnes un attiecīgi strukturēt nodokļu politikas priekšlikumus.

Saskaņā ar valdības rīcības plāna², kas apstiprināts ar MK 2024. gada 20. janvāra rīkojuma Nr. 55 "*Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai*" (TA-2869) 36.1. punktu FM sadarbībā ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem jāizstrādā un Ministru kabinetā (*turpmāk – MK*) jāiesniedz vidēja termiņa valsts nodokļu politikas pamatnostādnes, ņemot vērā valdības deklarācijas prioritātes – reģionālā konkurētspēja, nevienlīdzības mazināšana un nodokļu ieņēmumi attiecībā pret iekšzemes kopproduktu (*turpmāk - IKP*).

Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (*turpmāk – valdības deklarācija*) 36. punkts nosaka, ka šīs valdības apņemšanās saistībā ar nodokļu politiku ir uzlabot ekonomikas konkurētspēju, mazināt ienākumu nevienlīdzību un palielināt nodokļu ieņēmumus, kā arī samazināt ēnu ekonomiku un vienkāršot nodokļu nomaksu, padarot to mazāk resursu un laika ietilpīgu.

Valsts nodokļu politikas izvērtēšanai un priekšlikumu izstrādei tika izveidota *Nodokļu politikas pilnveidošanas koordinēšanas grupa (turpmāk – darba grupa)*, kurā piedalās valdības koalīciju veidojošo partiju pārstāvji, kā arī sociālo un sadarbības partneru pārstāvji, pēc nepieciešamības pieaicinot speciālistus no citām ministrijām, Latvijas Bankas un citām organizācijām.

Faktiski darbs pie valsts nodokļu politikas izvērtēšanas un priekšlikumu izstrādes sākās jau 2023. gadā, kad martā-augustā notika 17 darba grupas sanāksmes. Taču, tā kā 2023. gada septembrī mainījās valdība un līdz ar to arī darba grupas pārstāvji, tad darba grupas darbs bija jāsāk no jauna. Pamatojoties uz iepriekšējās darba grupas darbu, tika izstrādāts un 2023. gada 6. septembrī MK iesniegts informatīvais ziņojums "*Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2024. – 2027. gadam izstrādes virzību*" (23-TA-2027).³ Informatīvajā ziņojumā tika identificēti vairāki nodokļu politikas jautājumi, kuri tika virzīti apstiprināšanai kopā ar valsts budžetu 2024. gadam. Piemēram, tika virzītas šādas iniciatīvas: ieviest īpašo uzņēmumu ienākuma nodokļa režīmu bankām un nebanku kredītētājiem, pakāpeniski paaugstināt akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem, tabakas izstrādājumiem un pēc izmantošanas mērķa līdzīgiem produktiem, kā arī pārskatīt akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem, ko speciālās ekonomiskās zonās un brīvostās izmanto iekārtās (celtņos un citām ar pārkraušanu saistītām darbībām), paaugstināt

¹ Valsts nodokļu politikas izvērtējuma kopsavilkuma materiāli. **Pieejams:** *FM mājas lapā - [Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu izstrādes materiāli | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](#)*

² MK 2024. gada 20. janvārī rīkojums Nr. 55 "*Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai*". **Pieejams:** *[Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai \(likumi.lv\)](#)*

³ Informatīvais ziņojums "*Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2024. – 2027. gadam izstrādes virzību*". **Pieejams:** *[Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2024.-2027. gadam izstrādes virzību \(mk.gov.lv\)](#)*

azartspēju nodokli, noteikt vienu mikrouzņēmumu nodokļa likmi – 25% apmērā, kā arī atļaut piemērot ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamo minimumu un atvieglojumu par apgādībā esošajām personām arī mikrouzņēmumu nodokļa maksātājiem, kā arī virkne citu iniciatīvu.

Laikā no 2023. gada oktobra līdz 2024. gada jūnijam notika 30 darba grupas sanāksmes, kurās tika diskutēts par ekonomiskās politikas un nodokļu politikas mērķu sasaisti, uzņēmumu ienākuma nodokli, darbaspēka nodokļiem, nekustamā īpašuma nodokli, dabas resursu nodokli un klimata nodokļiem, netiešajiem nodokļiem (t.sk. akcīzes nodokli un pievienotās vērtības nodokli), kā arī ēnu ekonomiku un digitālajiem risinājumiem mazā biznesa īstermiņa nodarbinātībai, veselības finansēšanas modeli.

FM tīmekļa vietnē publicētajos analītiskajos materiālos (nodokļu politikas izvērtējumos) sākotnējai apspriešanai ir iekļauti priekšlikumi, kas izrietēja no darba grupas diskusijām un kuri atzīti par atbilstošiem nodokļu politikas pārskatīšanas mērķiem, kas sniegtu pieņemumu ekonomiskās politikas mērķu sasniegšanai⁴, kā arī ir valdības deklarācijas mērķim atbilstoši⁵.

Nodokļu sistēmu Latvijā veido nodokļi, kuru ieņēmumi ir paredzēti valsts vai pašvaldību funkciju finansēšanai, lai nodrošinātu finansējumu tādiem valsts sniegtajiem pakalpojumiem kā, piemēram, ceļu uzturēšana, sociālie pakalpojumi, izglītība un veselības aprūpe. Daļa valsts iekasēto nodokļu, piemēram, valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, ir personalizēti un saistīti ar saņemamā pakalpojuma apjomu, piemēram, pensijas un bezdarbnieku pabalsti. Savukārt tādi publiskie pakalpojumi, no kuriem iegūst visi valsts iedzīvotāji, piemēram, valsts ārējā drošība (armija) un iekšējā drošība (valsts policija), valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbība un skolotāju darba apmaksa, tiek finansēti no kopējiem valsts budžeta ieņēmumiem.

Laika gaitā atbilstoši ekonomiskajai situācijai mainījušies nodokļu veidi, likmes, kā arī ar nodokļiem apliekamie objekti. Tomēr joprojām viens no būtiskiem valsts fiskālās politikas kvalitātes aspektiem ir stabilu un prognozējamu nodokļu ieņēmumu nodrošināšana budžetā valdības prioritāro drošības, sociālo un ekonomisko pasākumu finansēšanai. Pie tam ir būtiski nodrošināt Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm.

Kā neatņemama sastāvdaļa nodokļu sistēmas pilnveides procesā jāmin arī nodokļu likumu saskaņošana ar Eiropas Savienības (*turpmāk - ES*) prasībām jeb harmonizācija, kā arī Eiropas Komisijas un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*turpmāk - OECD*) rekomendāciju ievērošana.

2024. gadā Latvijas nodokļu sistēmu veido 14 nodokļi:

- 1) valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- 2) pievienotās vērtības nodoklis;
- 3) iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- 4) uzņēmumu ienākuma nodoklis;
- 5) akcīzes nodoklis;
- 6) nekustamā īpašuma nodoklis;
- 7) muitas nodoklis;
- 8) dabas resursu nodoklis;
- 9) izložu un azartspēju nodoklis;
- 10) elektroenerģijas nodoklis;
- 11) mikrouzņēmumu nodoklis;
- 12) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis;

⁴ Ekonomikas ministrijas izstrādātais Informatīvais ziņojums par Latvijas ekonomikas attīstību “*Latvijas tautsaimniecība – produktivitāte, konkurētspēja, izaugsme*”.

Pieejams: [Par Latvijas ekonomikas attīstību \(mk.gov.lv\)](https://www.mk.gov.lv)

⁵ **Valdības deklarācijas 36. punkts:** *Veiksim būtiskas izmaiņas nodokļu politikā vienu reizi četru gadu ciklā. Uzlabosim ekonomikas konkurētspēju, mazināsim ienākumu nevienlīdzību un palielināsim nodokļu ieņēmumus, kā arī samazināsim ēnu ekonomiku. Vienkāršosim nodokļu nomaksu, padarot to mazāk resursu un laika ietilpīgu.*

Valdības deklarācijas 1. punkts: *Latvijas eiroatlantiskais ārpolitikas kurss, ārējā un iekšējā drošība ir vienotas prioritātes, kuras apņemas īstenot, nodrošinot valsts aizsardzības budžetu 3 % apmērā no IKP līdz 2027. gadam un sabiedriskās kārtības un drošības finansējumu 2,5 % apmērā no IKP līdz 2026. gadam.*

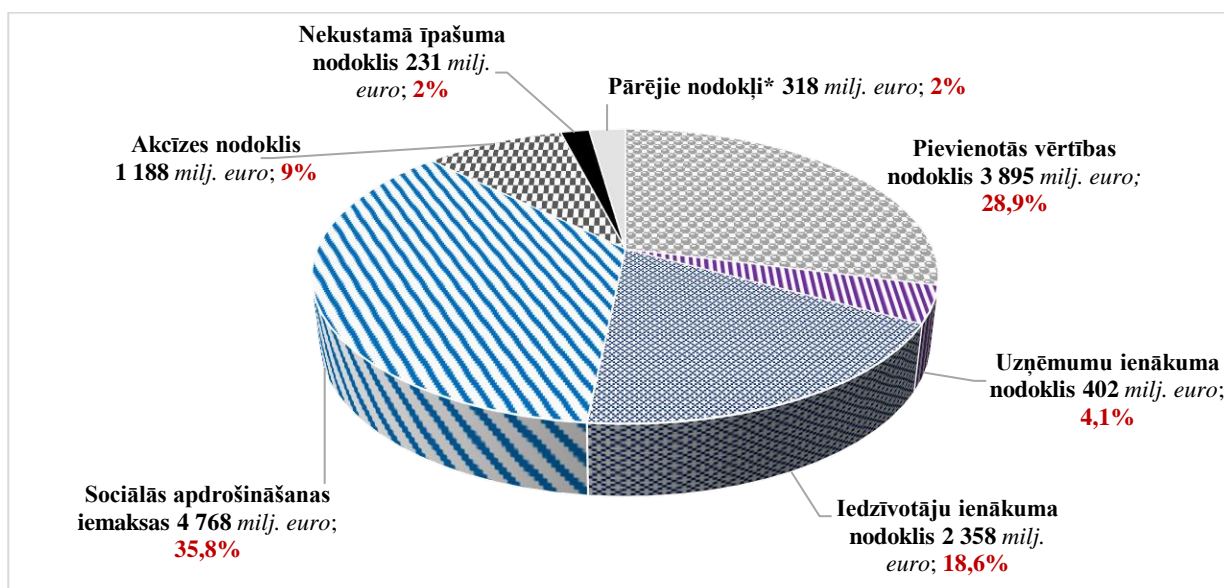
Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/ly/ministru-kabineta-evikas-silinas-valdibas-deklaracija>

- 13) uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis;
- 14) solidaritātes nodoklis.

Nodokļu ieņēmumi tiek ieskaitīti un sadalīti pa sekojošiem budžetiem:

- ✓ valsts pamatbudžets;
- ✓ pašvaldību pamatbudžeti;
- ✓ valsts speciālais budžets;
- ✓ valsts fondēto pensiju shēmā.

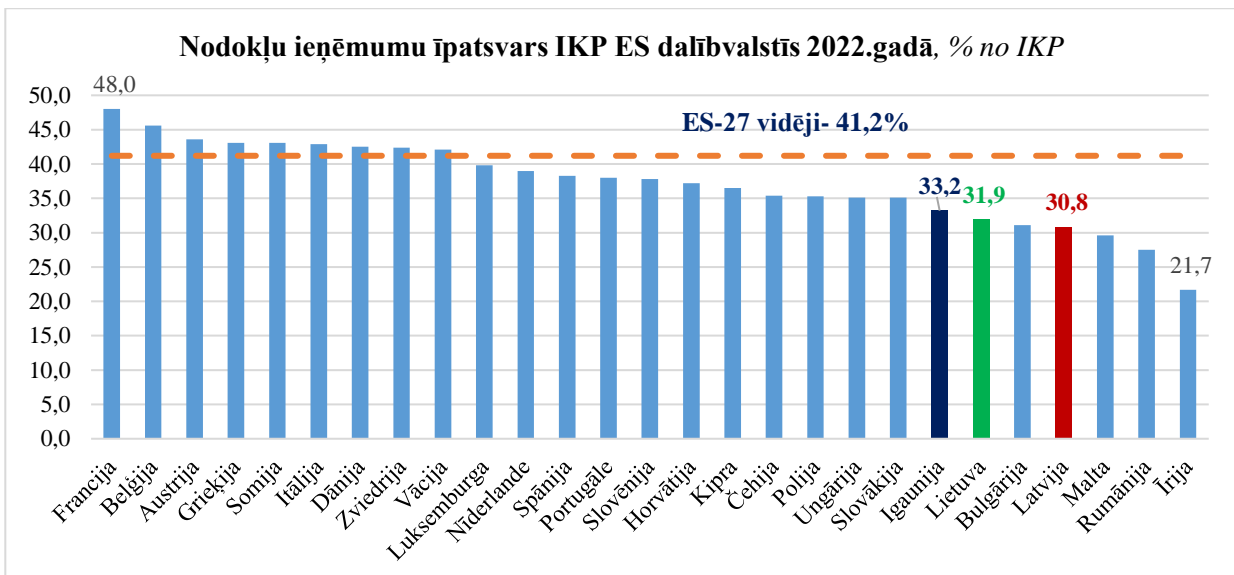
Būtiskākie ieņēmumi valsts budžetā veidojas no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu, pievienotās vērtības nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kas kopā 2023. gadā veidoja **87,4%** no visiem nodokļu ieņēmumiem (*skat. 1. att.*). Valsts pamatbudžeta lielākos ieņēmumus veido pievienotās vērtības nodoklis.

* ieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

1. att. **Nodokļu ieņēmumi proporcionālā sadalījumā pa to veidiem 2023. gadā**
Avots: FM dati

Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2022. gadā Latvijā, salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, bija viens no zemākajiem – **30,8%** (*skat. 2. att. ar pēdējiem pieejamajiem salīdzināmajiem datiem*). Zemāks rādītājs bija tikai Maltā- 29,6%, Rumānijā – 27,5% un Īrijā – 21,7% no IKP. Vidēji nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2022. gadā ES dalībvalstīs bija 41,2% (2021. gadā – 41,7%). Pēc 2023. gada datiem sagaidāms, ka nodokļu ieņēmumu īpatsvars būs nedaudz pieaudzis, ieviešot jauno banku nodokli (īpašo UIN režīmu bankām un nebanku kreditētājiem) un kopumā pieaugot UIN nomaksas apmēriem.

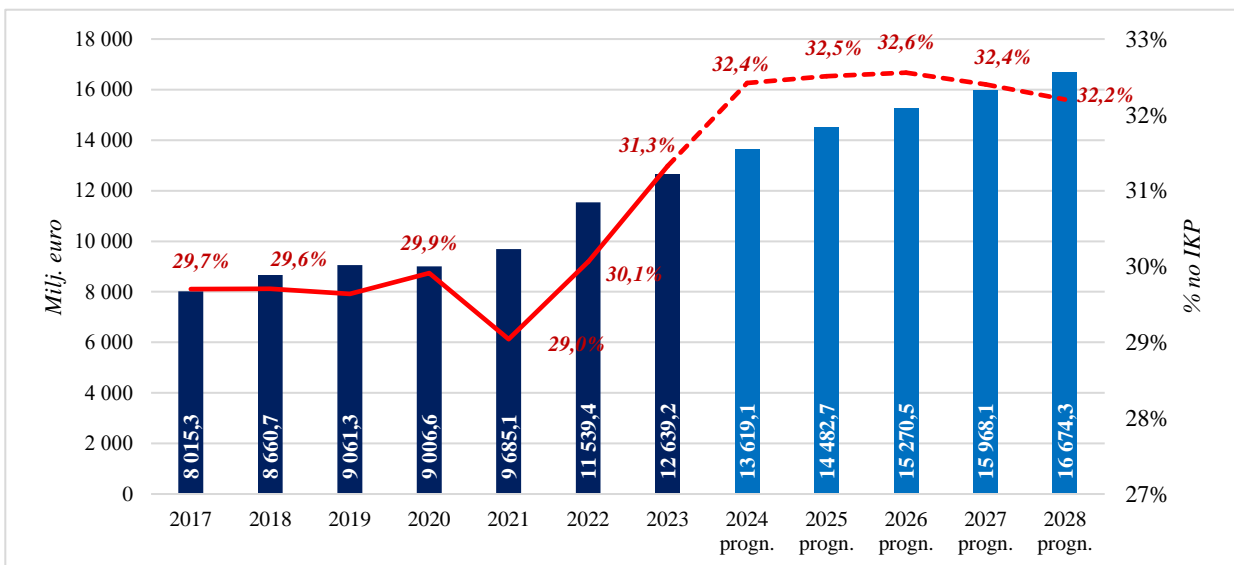

*Īrijai no 2015.gada mainījusies IKP aprēķināšanas metodoloģija, kā rezultātā būtiski samazinājies nodokļu īpatsvars IKP.

2. att. Nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP ES dalībvalstīs 2022. gadā, % no IKP

Avots: Eurostat (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no FM aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)⁶

3. attēlā redzami kopbudžeta nodokļu ieņēmumi no 2017. līdz 2028. gadam absolūtā izteiksmē un to faktiskais un plānotais īpatsvars pret IKP pie nemainīgas politikas (skat. 3. att.).

* Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā. Prognoze 2024.-2028.gadam - fiskāli strukturālais plāns (FSP) (Stabilitātes programma) 2024.-2028. gadam (uz 07.03.2024.)

3. att. Nodokļu ieņēmumi Latvijā 2017. - 2028. gadā, milj. euro un % no IKP

Avots: FM dati (nodokļa slogs % no IKP var atšķirties no Eurostat aprēķinātā, pastāvot atšķirībām aprēķināšanas metodoloģijā)

Pamatjautājums - kā panākt straujāku ekonomikas izaugsmi un kādi nodokļu pasākumi būtu ilgtermiņa izaugsmi veicinoši. Panākot noturīgu darba ražīguma (produktivitātes) pieaugumu, izdotos iedarbināt ekonomiskās attīstības procesus

⁶ Eurostat dati. Saite: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en

– lielāki ienākumi savukārt sniegtu plašākas iespējas uzkrāt, uzkrājumus varētu investēt un nodrošināt attīstību ilgtermiņā.

Valsts nodokļu izvērtēšanas un priekšlikumu izstrādes gaitā **veikta apjomīga nodokļu jomas analīze, vērtējot to kopsakarā ar ekonomiskās attīstības mērķiem un uzdevumiem.** Tautsaimniecības attīstība ilgtermiņā ir atkarīga no darba ražīguma pieauguma, kura atšķirības dažādās valstīs nosaka atšķirīgs investīciju līmenis fiziskajā kapitālā, cilvēkkapitālā un pētniecībā.

Sabalansētai ekonomiskās izaugsmes un ilgtspējīgai budžeta ienākumu nodrošināšanai būtiski būs saglabāt eksportspējīgo uzņēmumu izmaksu konkurētspēju samazināta ārējā pieprasījuma un strauji augoša darbaspēka atalgojuma apstākļos 2025. gadā un turpmāk. Lai eksportējošie uzņēmumi varētu turpināt attīstību, nodokļu politikas uzdevums ir atvieglot piekļuvi kapitālam, sekmēt uzņēmumu ražošanas izmaksu konkurētspēju reģionā, t.sk. darbaspēka, pēc iespējas atvieglot ieguldījumu veikšanu pētniecībā un attīstībā, jaunu tehnoloģiju un produktu ieviešanu. Samazinoties pieprasījumam pēc precēm un pakalpojumiem eksporta tirgos, konkurence par tirgus daļām saasinās – tai skaitā Latvijas uzņēmumiem.

Līdz ar to darbaspēka nodokļu sloga samazināšana palīdzētu Latvijas eksportējošajiem uzņēmumiem kļūt konkurētspējīgākiem un pārvarēt šo izaicinošo periodu, saglabājot un palielinot eksportu. Vienlaicīgi jānodrošina rīcībā esošo ienākumu palielināšana īpaši darba ņēmējiem ar zemiem ienākumiem, kas vairāk pakļauti nabadzības riskam, un pirktspējas atgriešanās. Tas savukārt veicinās gan nodarbināto skaita pieaugumu (mērķis vismaz 900'000 nodarbināto), gan augstāku privāto patēriņu.

Vērtējot ilgtermiņa ekonomiskos procesus un ilgtermiņa strukturālās problēmas, ES valstu ekonomikas un sabiedrības saskaras ar t.s. megatrendiem – demogrāfiskās pārmaiņas – strauja sabiedrības novecošanās, tehnoloģiskās pārmaiņas, globalizācijas izmaiņas un vides problēmas. Paredzams, ka bez politikas izmaiņām šie megatrendi, no vienas puses, negatīvi ietekmēs mūsu nodokļu ieņēmumu ilgtspēju un, no otras puses, prasīs palielināt valdības izdevumus, jo īpaši, lai nodrošinātu proporcionāli lielāku skaitu nestrādājošu iedzīvotāju. Tāpēc ir būtiski apsvērt, kā vislabāk pielāgot mūsu nodokļu struktūru, lai tā būtu droša nākotnē, vienlaikus nodrošinot pietiekamus nodokļu ieņēmumus fiskālās ilgtspējas nodrošināšanai un nodrošinot efektīvu un taisnīgu nodokļu sistēmu.

Lai uzlabotu nodokļu sistēmu ilgtspēju, iespēja ir pakāpeniski virzīties prom no uzsvara uz darbaspēka nodokļiem un pāriet uz patēriņa nodokļiem (t.sk. PVN un AN). Šis īpaši attiecas uz sabiedrībām, kuras strauji noveco (arī Latvija) – jo vairāk iedzīvotāju iziet no darba tirgus, sasniedzot pensijas vecumu, jo skaidrāk iezīmēsies nepieciešamība lielāku īpatsvaru no nodokļiem iekasēt patēriņa brīdī, tādējādi turpinot nodrošināt ieņēmumus publisko pakalpojumu sniegšanai.

OECD vērtējumā⁷, lai finansētu pieaugošās izdevumu vajadzības aizsardzībai, veselības aprūpei un izglītībai, kā arī mazinātu nabadzību vecumdienās, būtu nepieciešams palielināt nodokļu ieņēmumus un izdevumu efektivitāti, kā arī veikt izdevumu pārdali. Nodokļu slogs būtu jānovirza no darbaspēka uz citiem ienākuma, īpašuma un vides nodokļiem. OECD vērtējums ietver arī aprēķinu par potenciālo ietekmi vidējā termiņā uz IKP izaugsmes potenciālu, pamatojot ar ekonomikas efektivitātes (*economic efficiency*) pieaugumu⁸.

Eiropas Komisijas un Padomes ieteikums par Latvijas 2023. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas stabilitātes programmu, Latvijai 2023. un 2024. gadā attiecībā uz nodokļu politiku secina sekojošo un iesaka rīkoties šādi:

- Latvijas nodokļu ieņēmumu īpatsvars attiecībā pret IKP ir ievērojami mazāks par ES vidējo rādītāju. Tas ierobežo sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu, jo īpaši veselības aprūpes un sociālās aizsardzības jomā. Kapitāls un īpašums tiek aplikti ar zemiem nodokļiem salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju, un šeit ir potenciāls palielināt nodokļu ieņēmumus. Turklāt, neraugoties uz relatīvi augstām nodokļu likmēm, Latvija iekasē salīdzinoši zemus ieņēmumus no darbaspēka nodokļiem. Tas liecina, ka ir vajadzīgi

⁷ OECD (2024), *OECD Economic Surveys: Latvia 2024*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/dfcae75b-en>

⁸ OECD (2024), *OECD Economic Surveys: Latvia 2024*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/dfcae75b-en> 34.lpp

turpmāki centieni, lai uzlabotu nodokļu saistību izpildi un cīnītos pret ēnu ekonomiku. Nabadzība un nevienlīdzība joprojām ir augsta, jo īpaši saistībā ar zemajiem izdevumiem sociālajai aizsardzībai;

- jānodrošina piesardzīga fiskālā politika, jo īpaši ierobežojot valsts finansēto neto primāro izdevumu nominālo pieaugumu 2024. gadā līdz ne vairāk kā 3,0%;
- laikposmā pēc 2024. gada jāturpina īstenot vidēja termiņa fiskālo stratēģiju pakāpeniskai un ilgtspējīgai konsolidācijai apvienojumā ar tādām investīcijām un reformām, kas veicina lielāku ilgtspējīgu izaugsmi, lai panāktu piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli;
- jāpaplašina īpašuma un kapitāla aplikšana ar nodokļiem un jāstiprina veselības aprūpes un sociālās aizsardzības adekvātums.

Turpmāk apkopojums par valsts FM tīmekļa vietnē publicēto analītisko materiālu (nodokļu politikas izvērtējumu) galvenajiem secinājumiem.

Uzņēmumu ienākuma nodokļa reformas izvērtējums:

- **uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) reforma ir veicinājusi uzņēmumu pašu kapitāla rādītāju uzlabošanos** (uzņēmumu īpatsvars ar pozitīvu pašu kapitālu sasniedzis **94%** pēc aktīvu apjoma), kas nodrošina iespēju uzņēmumiem attīstīties arī pie stagnējoša kreditēšanas apjoma;
- lai gan **pieaug uzņēmumu pašu kapitāls, taču mazinās kopējā saistību daļa uzņēmumu bilanciēs**, kas liecina, ka uzņēmumi izmanto pašu līdzekļus uzņēmējdarbības finansēšanai un **kreditu loma uzņēmumu finansējumā ir sarukusi**. Latvijas uzņēmumiem pietrūkst ārējā finansējuma straujākai attīstībai;
- pēc UIN reformas ievērojami pieaudzis uzņēmumu tekošā gada nesadalītās peļņas apmērs. **No kopumā negatīva peļņas rādītāja (-1 682 milj. euro) 2014. gadā, Latvijas uzņēmumi pēc 2022. gada rezultātiem bija uzkrājuši nedaudz vairāk nekā 6 miljardus euro nesadalītajā peļņā;**
- ņemot vērā ierobežoto pieejamību ārējam finansējumam, **uzņēmumiem ir iespēja izmantot UIN reformas rezultātā gūtos pašu līdzekļus uzņēmējdarbības finansēšanai**, tādējādi uzlabojot Latvijas uzņēmumu apgādi ar kapitālu;
- **UIN ieņēmumu apjoms pēc sākotnēji jau gaidāmā samazinājuma pakāpeniski atgūstas**, tomēr vēl atpaliek no pirmsreformas relatīvā līmeņa (% no IKP), kā arī pārējām Baltijas valstīm, īpaši Lietuvai. Tomēr jau pašlaik UIN papildu maksājums (piemaksas veidā) kredītiestādēm un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas tika ieviests 2024. gadā, būtiski palielina vidēja termiņa UIN ieņēmumu prognozes;
- lai nodrošinātu reformas mērķa sasniegšanu, uzlabotu Latvijas uzņēmumu apgādi ar kapitālu, kas nepieciešams ilgtermiņa attīstības veicināšanai, **nepieciešams saglabāt esošo UIN sistēmu** ar jau Saeimas apstiprinātajām izmaiņām;
- **vidējā termiņā nepieciešams veikt atkārtotu UIN reformas rezultātu izvērtējumu**, īpaši vērtējot uzņēmumu pašu kapitāla attīstību un reinvestētās peļņas apjomus, kā arī vērtējot kreditēšanas pieejamības attīstību.

Darbaspēka izmaksu esošās situācijas novērtējums

Darbaspēka izmaksu kontekstā līdz šim apspriesti un sociālo un sadarbības partneru izvirzīti šādi kopīgi sasniedzami **mērķi**:

1. Darbaspēka izmaksu konkurētspējas nodrošināšana Baltijas reģionā;
2. Darbaspēka nodokļu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas sistēmas vienkāršošana;
3. Kopējā nodarbināto skaita palielināšana (mērķgrupas);
4. Darbaspēka pieejamības palielināšana caur mobilitātes veicināšanu;

5. Rīcībā esošo ienākumu palielināšana (nevienlīdzības mazināšana);
6. Ilgtspējas nodrošināšana.

Galvenie secinājumi par darbaspēka nodokļiem (iedzīvotāju ienākuma nodokli (*turpmāk – IIN*) un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām (*turpmāk – VSAOI*):

- **Latvijai pēc pēdējos gados mērķtiecīgi veiktajām darbaspēka nodokļu izmaiņām 2022. gadā izdevās ievērojami samazināt un pietuvināt darbaspēka nodokļu slogu⁹ zemu un vidēju ienākumu saņēmējiem pārējo Baltijas valstu rādītājiem.** Tomēr jau no 2023. gada darbaspēka nodokļu slogs zemu un vidēju ienākumu saņēmējiem ir ievērojami augstāks nekā pārējās Baltijas valstīs, jo, kamēr Latvijā netika veiktas papildu izmaiņas darbaspēka nodokļos, kaimiņvalstīs turpināja mazināt darbaspēka nodokļus¹⁰. Lai uzlabotu darbaspēka konkurētspēju reģionā, **jāturpina mazināt darbaspēka nodokļu slogs darba ņēmējiem ar zemu un vidēju atalgojumu. Tāpat arī OECD vērtējumā¹¹, lai veicinātu ilgtermiņa ekonomisko attīstību, Latvijai būtu jāturpina pārņemt nodokļu slogu no darbaspēka nodokļiem uz citiem nodokļiem (patēriņa un kapitāla), vienlaikus palielinot IIN progresivitāti;**
- piemērotie IIN atvieglojumi un atbrīvojumi ievērojami samazina IIN ieņēmumus (teorētiski kopējie aprēķinātie valsts negūtie ieņēmumi, kas rodas IIN atvieglojumu piemērošanas rezultātā, 2022. gadā veidoja **1 143,9 milj. euro**, kas ir apmēram puse jeb 50,6% no kopējiem IIN ieņēmumiem). Jāvērtē iespēja aizstāt tādus nodokļa atvieglojumus, kas pēc būtības ir regresīvi un prasa ievērojamus VID administrēšanas resursus, kā arī, kas netiek izmantoti pilnā apmērā (īpaši personām ar zemiem ienākumiem), ar mērķtākiem atbalsta pasākumiem. **Neapliekamā minimuma palielināšana ir viens no atbalstāmajiem rīcības virzieniem;**
- **minimālās algas turpmāks pieaugums, tuvojoties 45% no vidējās algas, vienlaicīgi sasaistot fiksētā neapliekamā minimuma apmēru ar minimālās algas apmēru (piedāvāts noteikt 80% apmērā),** kopā ar citiem pasākumiem, kas samazina darba devēja izmaksas transporta un izmitināšanas pakalpojumu un atbalsta sniegšanai darbiniekiem, kas pārvietojas uz citu reģionu, varētu dot pienesumu darbaspēka piesaistei Latvijas ietvaros, mazinot Latvijas darbaspēka aizplūšanu uz citām ES valstīm;
- tika modelēti dažādu iespējamo izmaiņu scenāriju ietekme uz māsaimniecību ienākumiem un nevienlīdzības rādītājiem. Ietekme no iespējamajām izmaiņām darbaspēka nodokļos uz māsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem iekļauta Darbaspēka izmaksu esošās situācijas novērtējumā pamatojoties uz EUROMOD mikrosimulāciju modeļa rezultātiem.
- lēmumu pieņemšanā jāņem vērā, ka **darbaspēka nodokļu sloga mazināšana ir fiskāli ietilpīgs pasākums,** tāpēc vienlaicīgi būtu jāpiedāvā arī pasākumi, kā nodrošināt, lai valsts nodokļu ieņēmumi paliek pietiekamā līmenī, lai nodrošinātu valsts politikas prioritāšu finansēšanu un valsts finanšu ilgtspēju.

Nekustamā īpašuma nodokļa objektu aplikšanas ar nodokli izvērtējums:

⁹ Darbaspēka nodokļu slogu raksturo rādītājs – **nodokļu kūlis** (*tax wedge*). Tas parāda, cik daudz darbinieks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā par darbinieku samaksātās nodokļu summas (IIN un VSAOI (gan darba devēja, gan darba ņēmēja)) attiecību pret darba devēja izmaksām (bruto darba algas un darba devēja VSAOI summas).

Eurostat aprēķins pieejams: [Tax wedge on labour costs](#)

¹⁰ **Igaunijā** diferencētais neapliekamais minimums **no 2023. gada** paaugstināts no **500** uz **654 euro** mēnesī (plānots, ka no 2025. gada Igaunijā tiks piemērots fiksētais neapliekamais minimums **700 euro** mēnesī un paaugstināta IIN likme no **20** uz **22%**).

Lietuvā diferencētais neapliekamais minimums **no 2024. gada** paaugstināts no **625** uz **747 euro** mēnesī.

Latvijā pēdējo reizi diferencētais neapliekamais minimums tika paaugstināts tikai 2022. gadā: no **300** uz **350 euro** mēnesī no 2022. gada 1. pusgada un uz **500 euro** mēnesī no 2022. gada 2. pusgada.

¹¹ OECD (2024), *OECD Economic Surveys: Latvia 2024*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/dfae75b-en>

- nepieciešams stabilizēt nekustamā īpašuma nodokļa (*turpmāk – NĪN*) ieņēmumus ap **0,6%** apmērā no IKP, **atbalstot pāreju uz jaunajām kadastrālajām vērtībām no 2026. gada un vienlaicīgi attiecīgi pārskatot (samazinot) NĪN likmes;**
- **jānosaka turpmāka NĪN maksātāja nodokļa maksājumu pieauguma ikgadējs ierobežojums** ar mērķi nodrošināt ilgtermiņā funkcionējošu, stabilu un paredzamu NĪN sistēmu. NĪN apmēra ierobežojuma pieaugums no tehniskā viedokļa var tikt īstenots dažādos veidos:
 - nosakot ierobežojumu tieši aprēķinātā nodokļa apmēram,
 - ieviešot t.s. speciālo vērtību, no kuras aprēķina NĪN un kas būtībā nozīmē, ka tiek noteikts ierobežojums pašam nodokļa bāzes apmēram.
- **būtu stiprināma pašvaldību loma**, deleģējot iespēju pašvaldībām veidot mērķētāku NĪN politiku savā teritorijā, tādējādi veicinot to ekonomisko attīstību. Pārejot uz jaunajām kadastrālajām vērtībām vienlaicīgi ar likmju izmaiņām, būtu nosakāma iespēja paplašināt pašvaldību tiesības piemērot papildlikmes lielākā apmērā un plašāk piemērot atvieglojumus;
- **nākotnē būtu arī izvērtējamā iespēja paplašināt NĪN bāzi**, izvērtējot pašlaik spēkā esošos neapliekamos objektus.

Dabas resursu nodoklis un klimata nodokļi

Galvenie secinājumi par dabas resursu nodokli (*turpmāk – DRN*), klimata nodokļiem, un akcīzes nodokli (*turpmāk – AN*) naftas produktiem un dabasgāzei, elektroenerģijas nodokli (*turpmāk – EN*), transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli (*turpmāk – TEN*) un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli (*turpmāk – UVTN*):

- ar klimata nodokļu dizaina veidošanu ES dalībvalstīs tiek paredzēts sasniegt ES mērķi līdz 2030. gadam par vismaz 55% samazināt siltumnīcefekta gāzu (*turpmāk – SEG*) emisijas, salīdzinot ar 1990. gada līmeni, nodrošinot, ka transportlīdzekļu degvielu un kurināmā nodokļi vislabāk atspoguļo to ietekmi uz vidi un veselību. Veidojot ilgtspējīgu klimata nodokļu politiku, ir jāsniedz skaidri cenu signāli patērētājiem, lai to izvēles veicinātu klimata atbildīgu rīcību. Vienlaikus ir jānodrošina, ka izvēlētie nodokļu instrumenti klimata mērķu sasniegšanā neradītu lielus riskus enerģētiskajai nabadzībai vai iedzīvotāju mobilitātei;
- ņemot vērā ETS2 tvērumu – **ēkas, autotransports un citas nozares** (galvenokārt ražotāji, kurus nesedz ETS), Latvijas ražotājiem un attiecīgi patērētājiem jārēķinās ar papildu izmaksām par oglekļa emisijām, kas no 2027. gada attieksies uz būtisku ekonomikas daļu, kas līdz šim neveica samaksu par to radītajiem CO₂ izmešiem. ETS2 ir daļa no ES "*Gatavi mērķrādītājam 55*" likumdošanas pakotnes, lai samazinātu SEG emisijas ETS iekļautajās nozarēs par 62% līdz 2030. gadam, salīdzinot ar 2005. gadu. Pēc Starptautiskā Valūtas fonda novērtējuma, 2022. gadā Latvijas gadījumā ETS sedza ap 25% no valsts SEG emisijām. Citās ES valstīs pakāpeniski ir ieviesti oglekļa izmešu nodokļi, kas atkarībā no valstu pieņemtajiem lēmumiem var transformēties ETS2 mehānismā (pēc būtības pakāpeniski iecenojot CO₂ tonnas izmaksas produktu un pakalpojumu cenā vai pārejot uz zemāku izmešu tehnoloģijām). Būtiskais apsvēruma Latvijas gadījumā ir vai ETS2 ieviešana notiks pietiekami pakāpeniski vai 2027. gadā sagaidāma nozīmīga cenu korekcija CO₂ izmešu avotiem, kas var būtiski ietekmēt Latvijas uzņēmumu konkurētspēju un patērētājus. Saskaņā ar ETS2, kas attiecas uz autotransportu, ēkām un papildu nozarēm, un Regulu, ar ko izveido Sociālā klimata fondu, emisijas kvotu oglekļa cena ETS2 ir noteikta vidējā vērtībā 45,9 *euro/tCO₂* periodā no 2027. – 2032. gada. **Lai Latvijas uzņēmumi varētu pakāpeniski amortizēt ETS2 ietekmi, nepieciešams vērtēt kādā apmērā ETS2 ieviest pakāpeniski caur AN degvielai paaugstināšanu.** Atliekot lēmumu un neveicot pakāpenisku pāreju, tiktu faktiski iepļānots nozīmīgs cenu šoks 2027. gadā;

- tā kā AN likmes kurināmajam nav pārskatītas un nepieciešams noteikt minimālu līmeni visiem fosilajiem kurināmajiem **pakāpeniski būtu jāpaaugstina AN likmes dīzeļdegvielai, petrolejai, naftas gāzēm un dabasgāzei, kuru izmanto kā kurināmo, kā arī DRN likmes akmeņoglēm un koksam,**;
- tā kā **AN likme mazutam (smagā degviela)** nav pārskatīta kopš 2007. gada 1. janvāra, tā **pakāpeniski būtu paaugstināma**;
- būtu jāvienādo nodokļu politika **visām fosilajām izejvielām, kuras izmanto elektroenerģijas ražošanā un koģenerācijā**;
- tā kā AN likme lauksaimniecībā izmantojamai dīzeļdegvielai nav pārskatīta kopš 2020. gada 1. janvāra, **jāizvērtē iespēja pārskatīt lauksaimniecībā izmantojamai marķētai dīzeļdegvielai noteikto AN likmi**;
- **jāizvērtē iespēja atjaunot transportlīdzekļu reģistrācijas nodokli M1, N1 kategorijas transportlīdzekļiem un motocikliem**;
- tā kā pēdējā TEN pārskatīšana tika veikta 2021. gadā, ieviešot TEN aprēķināšanu, ņemot vērā CO₂ izmešus pēc WLTP metodes, nepieciešams **indeksēt TEN likmes visiem transportlīdzekļiem**;
- **būtu nosakāms TEN samaksas termiņš**, ņemot vērā izmaiņas vieglo automašīnu tehniskās apskates kārtībā;
- **jāizvērtē UVTN atvieglojumi komersantu īpašumā esošajiem elektrotransportlīdzekļiem**, tādējādi veicinot to izmantošanu komercpārvadājumos;
- **jāizvērtē iespēja piemērot DRN par koksnes iegūšanu kailcirtē vai iespēja ieviest "celma naudu"**, nodokli piemērojot par koksnes kubikmetru.

Mazo režīmu esošās situācijas novērtējums:

- nodokļu politikas pilnveidošanas koordinēšanas grupas diskusiju laikā izkristalizējās redzējums, ka šobrīd Latvijā par galveno mazo režīmu stratēģisko uzdevumu būtu nosakāms mērķis, lai visas personas, kas nodarbojas ar saimniecisko darbību vai tiek nodarbinātas īslaicīgos darbos, ir sociāli apdrošinātas.
- tā kā no 2025. gada 1. janvāra tiek likvidēts IIN speciālais režīms autoratlīdzības saņēmējiem, Labklājības ministrijai sadarbībā ar Kultūras ministriju būtu **jāizvērtē iespēja noteikt regulējumu, kas paredz, ka autoratlīdzības saņēmējs nezaudē sociālās apdrošināšanas pakalpojumu** (piemēram, bezdarbnieka pabalstu vai maternitātes pabalstu), ja tas vienlaikus saņem neregulāru autoratlīdzības ienākumu;
- lai MUN režīmu padarītu draudzīgāku nodokļu maksātājiem, kuri saņem neregulārus ienākumus, būtu **jāizvērtē iespēja precizēt Mikrouzņēmumu nodokļa likumā noteikto regulējumu, kas paredz MUN statusa zaudēšanu, ja MUN maksātājam nav apgrozījuma, kā arī izvērtē ierobežojumu MUN maksātājam** (kas ir pārtraucis saimniecisko darbību un MUN maksāšanu taksācijas periodā un nav izvēlēties veikt saimniecisko darbību citā nodokļu režīmā) **atkārtoti reģistrēties par MUN maksātāju, ja starplaikos saimnieciskā darbība netiek veikta**;
- lai mazinātu ēnu ekonomiku un atvieglotu nodokļu nomaksu par fiziskās personas, kura nav reģistrējusi saimniecisko darbību, gūto ienākumu, ir vērtējama **iespēja ieviest vienkāršotu, elektronisku risinājumu (aplikāciju), kura ietvaros nomaksā nodokli.**

Pievienotās vērtības nodokļa izvērtējums

Galvenie secinājumi par pievienotās vērtības nodokli (PVN):

- **PVN sistēma Latvijā darbojas kopumā labi un PVN ir viens no būtiskākajiem valsts ieņēmumu avotiem pašlaik ar potenciālu pieaugt;**

- **salīdzinot ar pārējām Baltijas valstīm, Latvijā samazinātās likmes jau pašlaik tiek piemērotas plašam preču un pakalpojumu grozam;**
- **no nodokļu politikas viedokļa vienkāršākā un aptverošākā PVN sistēma pašlaik ir Dānijā (viena likme, nav noteiktas PVN samazinātas likmes nevienai preču vai pakalpojuma piegādei, zems PVN maksātāja reģistrācijas sliekšnis).** Vērtējot turpmākos lēmumus attiecībā uz PVN politiku, šis ir viens no apsveramiem tālākās attīstības scenārijiem. Tas nozīmētu pieturēties pie redzējuma, ka PVN pēc **būtības ir valsts budžeta ieņēmumu daļas stūrakmens arī nākotnē un izņēmumu veidošana (dažādas papildu samazinātās likmes) nav atbalstāms rīcības virziens.**